

Roček: O sankcích, pšenici a potravinové krizi

František Roček, publicista

Pokud tvrdím, že každá válka (včetně americko – ruské zástupné války na Ukrajině) je krutá a na jejich důsledky doplatí úplně všichni, desetinasobně to platí o současném problému s rusko-ukrajinskou válečnou pšenicí.

3. června 2022 - 07:33

Příběh spojený s ukrajinskou válkou a pšenicí je, zdá se, o tom, že svět nekonzumuje s radostí politiku, ale na prvním místě mu jde o reálné suroviny. Vzhledem k ceně a dostupnosti surovin a potravin, důležitá není politika, ale stabilita plných žaludků společnosti.

Souvislost a důsledky americko – ruské zástupné války na Ukrajině se nám teprve začínají otevírat, upozorňuje František Roček.

Jedním ze zajímavých fenoménů je fakt, že odsuzování Ruska za speciální operaci alias ukrajinskou zástupnou válku mezi USA a Ruskem se nezúčastňuje přibližně polovina (26) z 54 států Afriky.

Rozhodnutí afrických zemí zůstat neutrální a neodsoudit Rusko kvůli kočkování na Ukrajině bylo učiněno na základě širších bezpečnostních, ekonomických a politických úvah, napsal Olayinka Ajala pro web The Conversation.

Jedním z důvodů je skepse vůči Severoatlantické alianci (NATO) a jejím motivům, je rostoucí závislost některých zemí na vojenské podpoře Moskvy v minulém desetiletí, rostoucí závislost na dovozu pšenice a hnojiv a pocit, že jde o návrat studené války.

Africké země svá rozhodnutí založily na strategických kalkulacích, jak je konflikt ovlivní, a nikoli na amerických politických žvástech. K tomu lze dodat, že to je základní rozdíl od Evropské unie žijící v dostatku a v politické lenosti, takže nejjednodušší je schovat se za NATO.

Důležitá fakta: Situaci prohloubily hospodářské vazby. Údaje z konference OSN o obchodu a rozvoji ukazují, že africké země v letech 2018-2020 dovezly z Ruska a Ukrajiny pšenici v hodnotě přibližně 5,1 miliardy dolarů. Čtvrtina afrických zemí je na těchto dvou zemích závislá z hlediska třetiny své spotřeby pšenice.

Rusko se podílí 16 % na celosvětové produkci pšenice a 13 % na produkci hnojiv.

Kromě toho nedostatek podpory ze strany Západu vnímaný během pandemie covid-19 odklonil mnoho afrických zemí od jejich tradičních západních spojenců v Evropě a Americe.

Některé africké země považují konflikt za zástupnou válku (proxy war) mezi USA a Ruskem, za reminiscenci studené války, a proto se do ní nechtějí zaplést...

Egyptské silokřivky ukrajinské války

Velmi zajímavý je článek „Jak Putinova válka pomáhá egyptské armádě“. Faisal Al Yafai napsal v článku, že válka na Ukrajině poslouží k upevnění ústřední role, kterou egyptská armáda hraje v národním hospodářství.

(www.asiatimes.com/2022/04/how-putins-war-is-helping-egypts-army/)

Autor napsal rozkošnou větu: **„Po sedmi týdnech Blízký východ pokračuje v praktikování umění neutrality kolem války na Ukrajině, neochotný otevřeně se postavit na konkrétní stranu v konfliktu, protože mnozí ji nepovažují za svou válku.“**

Americko – ruská zástupná válka na Ukrajině postihovala země i v tomto vzdáleném regionu, zejména ty závislé na vztazích s Ruskem nebo na dovozu z Ruska.

Nikdo jiný na tom ale není hůře než Egypt, největší země Blízkého východu, která čelí kombinované potravinové bezpečnosti a hospodářské krizi, kterou válka ještě zhoršila.

„Egypt utrpěl v konfliktu dvě bolestivé rány. Země je největším světovým dovozcem pšenice, získává 80% svých dodávek z Ruska a Ukrajiny a připravuje se na možné vážné narušení dodávek. Vedle této nejistoty jsou další komplikace - Egypt poskytuje dotovaný chléb asi dvěma třetinám své populace, tedy asi 70 milionům lidí. To je obrovský výdaj.

Cestovní ruch země, který je hlavním motorem její ekonomiky a byl již zasažen globální pandemií, zároveň čelí kvůli válce možnosti ztráty turistů z Ruska a Ukrajiny – z jejich dvou největších trhů cestovního ruchu. Podle jednoho odhadu představují turisté z obou zemí 40% všech návštěvníků pláží v zemi....

Za Sísího vlády měla egyptská vláda tendenci vidět armádu jako odpověď na každý problém a tato poslední krize není výjimkou. Armáda připravuje, distribuuje a prodává základní potraviny – rýží, těstoviny, maso – po celé zemi, a to na základě prezidentského dekretu – za poloviční cenu. To znamená, že egyptský stát dotuje miliony jídel, kromě toho dotuje chléb.

To je však dočasné opatření; větší změny budou následovat.

Jednou z možností je zvýšit množství pšenice pěstované na domácím trhu, což kabinet řekl, že udělá na začátku března. Farmy, které budou plodiny pěstovat, téměř jistě bude řídit armáda.

Další možností by bylo, aby armáda převzala větší roli ve správě a distribuci pšenice, což je další oblast, kde je neefektivita drahá. Opět platí, že taková nadměrná role armády pouze upevňuje její privilegia a znamená, že jiné společnosti nemají žádný způsob, jak konkurovat.“

Podle autora článku ukrajinská válka egyptskou armádu posílí, ale zatíží státní rozpočet sháněním dražšího obilí při poklesu počtu turistů.

Kromě toho je zde otázka ruské reakce, která není v textu, který napsal Faisal Al Yafai, naznačena. Pokud ruské vedení bude chtít ruské obilí ponechat symbolicky jenom pro svou potřebu, a případně k dodávkám do nejbližšího příhraničí, může propustit do vybraného ukrajinského přístavu lodě pro vybrané zákazníky. Mezi nimi budou státy, kterým je dobré dodat pšenici v letošní krizové situaci. Ukrajinská pšenice může s ruským svolením odplout i do Egypta.

Proto má Egypt zájem o vytvoření humanitárního koridoru pro lodě do ukrajinského přístavu, o čemž hovoří v posledních dnech také antiruská Velká Británie, která jedná s řadou spojenců o vytvoření takzvané koalice ochotných, která by pomohla koridor v Černém moři vytvořit. Tím by se západní tajné služby infiltrovaly do těsné blízkosti ruských sil.

Hovoří se v souvislosti s koridory také překvapivě o Egyptu. Ale ve skutečnosti to není překvapivé. Egypt udělá cokoli pro získání pšenice. Proto bude mít pravděpodobně (z hlediska konce května 2022) v ruských očích, přednost.

K prodeji pšenice do nejbližšího příhraničí Ruska, tedy do zemí EAEU (kromě Ruska zahrnuje Arménii, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán), lze říci, že v posledních letech se spolupráce mezi členy euroasijské „pětky“ rozšířila i v oblasti obchodu s potravinami, dovozy ze zahraničí byly nahrazeny vnitrouními. V důsledku toho omezením vývozu zemědělských produktů z jedné země, dochází k ohrožení potravinové bezpečnosti partnerských zemí.

Kazachstán koncem dubna 2022 na jednání v Euroasijské hospodářské komisi vyjádřil nespokojenost s ruským zákazem vývozu obilí do zemí Euroasijské hospodářské unie. Ruská vláda zakázala od 15. března do 30. června dodávky obilí do států EAEU s výjimkou Běloruska. Rovněž od 15. března do 31. srpna je zakázáno vyvážet cukr ze země (vývoz do států EAEU je možný na základě povolení ministerstva zemědělství). V Kazachstánu bylo toto rozhodnutí vnímáno jako známky porušení dohody o EAEU. Ale z právního hlediska je nemožné tento zákaz

napadnout: Článek 29 Smlouvy o EAEU stanoví, že země mohou uvalit omezení na vzájemný obchod se zbožím, pokud se problém týká národní bezpečnosti.

Kazachstán pšenici nepotřebuje, protože produkuje tři miliony tun mouky. Přibližně polovinu vyváží do Uzbekistánu, Afghánistánu, Tádžikistánu a Kyrgyzstánu. Ale v řetězové reakci na ruské problémy kazašské ministerstvo zemědělství oznámilo plány na uvalení omezení na vývoz pšenice a mouky, což znamená, že vlády v dalších středoasijských státech by mohly brzy čelit nepokojům kvůli nedostatku potravin. Proto prvotním zájmem Ruska v případě potřeby je uskutečnit dodávky do nejbližšího regionálního okruhu ke stabilizaci vztahů v příhraničí.

Není bez zajímavosti, že Čína hodlá Rusku vzhledem k sankcím pomoci, protože nejrychleji bylo zrušeno moratorium na dovoz pšenice do Číny, což svědčí o tom, že Čína je ochotna nějakým způsobem zabezpečit ruský mezinárodní obchod.

Může se o ukrajinské obilí postarat NATO? Železnice sice funguje, ale je výkonově limitovaná. Proto rumunská Konstanca byla vybrána exportním přístavem pro ukrajinské obilí, informovala agentura AFP. Rumunský černomořský přístav je jednou z mála možností, jak ukrajinské zemědělské produkty vyvážet po moři v poněkud větším objemu.

Jednu možnost ale Ukrajinci mají. Hadí ostrov obsazený Ruskem je asi 50 km od pobřeží Oděské oblasti poblíž ústí Dunaje. Jednotky ruské Černomořské flotily umístěné na Hadím ostrově nyní kontrolují přístupy k ukrajinským přístavům na Dunaji, přes které se vyváží ukrajinské obilí. To je zatím jediná námořní cesta, kterou se Kyjev snaží vyvážet pšenici na světové trhy. Ruské námořnictvo do toho dosud nezasahuje.

EU také chystá zahlit evropské silnice ukrajinskými nákladáky bez řádných regulací a technických limitů. Prostě v provizorním režimu, který „má v co největší míře nahradit přetíženou a zranitelnou železniční síť ... lepšími alternativami silniční dopravy pro přepravu zboží mezi EU a Ukrajinou. To je velmi důležité pro obchod s obilím, pohonnými hmotami, potravinami...“, píše se v důvodové zprávě EU (ze dne 6.4.2022, COM(2022) 167 final) pro rozhodnutí rady o dohodě o silniční přepravě zboží mezi EU a Ukrajinou.

Indický pohled na pšenici a válku

Ačkoliv jsme již popsali jak válka na Ukrajině ovlivňuje obchod s pšenicí, zopakujeme popis situace pro úplnost jak byla prezentována v Indii: Stejně jako seismické vlny se účinky války budou šířit široko daleko prostřednictvím komoditních trhů, obchodu a finančních vazeb. Rusko je významným dodavatelem ropy, plynu a kovů a spolu s Ukrajinou i pšenice a kukuřice.

Snížené dodávky těchto komodit vyhnaly jejich ceny prudce nahoru. Nejvíce jsou postiženi dovozci komodit v Evropě, na Kavkaze a ve střední Asii, na Středním východě a v severní Africe i v subsaharské Africe. Nárůst cen potravin a pohonných hmot však poškodí celosvětově domácnosti s nižšími příjmy, včetně Ameriky a zbytku Asie. Tak to vidí v Novém Dillí v redakci ABC Live India.

Indové situaci viděli jasně, tedy depresivně:

Globální ekonomické vyhlídky byly deprimující především kvůli ukrajinské válce. Tato krize se rozvíjela v době, když se světová ekonomika ještě plně nevzpamatovala z pandemie. Již před válkou inflace v mnoha zemích rostla kvůli nerovnováze nabídky a poptávky a politické podpoře během pandemie, což vedlo ke zpřísnění měnové politiky. Poslední karantény začátkem roku v Číně by mohly způsobit nová úzká hrdla v globálních dodavatelských řetězcích. V této souvislosti, kromě bezprostředního a tragického humanitárního dopadu, válka zpomalí hospodářský růst a zvýší inflaci. Celková ekonomická rizika prudce vzrostla a politické kompromisy se staly ještě náročnějšími.

V polovině května 2022 Indie, druhý největší producent pšenice na světě, uvedla, že faktory včetně nižší produkce a prudce se zvyšujících globálních cen, znamenají, že se obává o potravinovou bezpečnost vlastní 1,4 miliardy lidí.

Indii zasáhla vlna veder s teplotami stoupajícími až 45 stupňů Celsia. To tvrdě zasáhlo zemědělce. Vláda očekává pokles produkce pšenice nejméně o 5 procent ze 110 milionů tun v roce 2021 - první pokles za šest let.

Indie zakazuje vývoz pšenice, oznámila v polovině května 2022.

Zastavení vývozu pšenice z Indie bude další těžkou ranou pro země globálního Jihu, kam se její vývoz většinou zaměřuje. V letech 2021-22 Indie vyvezla 7 milionů metrických tun pšenice, především do asijských zemí

globálního jihu, jako je Srí Lanka, Indonésie, Jemen, Nepál, Malajsie, Filipíny a Bangladéš.

Indie si však již dříve stanovila cíl rozšířit vývoz pšenice na 10 milionů tun v letech 2022-23, včetně toho, že poprvé dodá 3 miliony tun pšenice do Egypta.

Náhlé oznámení vyvolalo ostrou kritiku ze strany ministrů zemědělství Skupiny sedmi průmyslových zemí (G7), kteří se sešli v Německu. G7 brečela, že by to „zhoršilo krizi“ rostoucích cen komodit.

Prudký nárůst cen, který ještě zhoršil nedostatek hnojiv a špatná úroda, vyvolal celosvětovou inflaci a obavy z hladomoru a sociálních nepokojů v chudších zemích. To také vedlo k obavám z rostoucího protekcionismu poté, co Indonésie zastavila vývoz palmového oleje a Indie zbrzdila vývoz pšenice.

Také Jihokorejci plakali nad indickým zákazem exportu 17.5. 2022 v Korea Times: **„Indický zákaz vývozu pšenice vyvolal obavy z možného zvýšení cen instantních nudlí, chleba a dalších produktů vyrobených z obilí v Koreji... Korea dováží 51 procent své mleté pšenice ze Spojených států a zbytek z Kanady a Austrálie. Podíl pšenice dovážené z Indie je zanedbatelný, takže indický zákaz vývozu pšenice nebude mít přímý dopad na Koreu. Je však nevyhnutelné, že globální cena suroviny poroste, protože Indie v současné době trpí nízkou produkcí pšenice v důsledku klimatické krize....“**

Místní společnosti situaci pečlivě sledují, protože Kanada, Spojené státy a Francie nesklízejí dostatek pšenice kvůli teplejšímu počasí...“

„Mezinárodní cena pšenice minulý měsíc vyskočila o 40 procent kvůli probíhající válce na Ukrajině. Indie se rozhodla zakázat vývoz pšenice, což by mohlo způsobit ještě větší nárůst ceny suroviny. Pro místní firmy se to teď ztížilo,“ řekl nejmenovaný úředník místní korejské potravinářské společnosti.

Nongshim, největší výrobce instantních nudlí v zemi, uvedl, že již loni v srpnu zvýšil ceny svých produktů a v dohledné době nedojde k dalšímu zvýšení cen. „Používáme pšenici dovezenou ze Spojených států a Austrálie a na chvíli máme dostatek zásob. Budeme se však muset připravit, pokud bude nedostatek pšenice pokračovat po celém světě,“ řekl představitel Nongshim.

Dovozci pšenice v Asii se po indickém zákazu vývozu přetahují o dodávky, zvěstovaly jihokorejské noviny Korea Times zprávu agentury Reuters 17.05.2022. Agentura informovala, že dovozci pšenice v Asii se v pondělí 16.5. 2022 snažili najít nové zdroje dodávek poté, co Indie zakázala vývoz obilí ve snaze zbrzdit rostoucí domácí ceny. Indie byla ukrajinsko-ruskou alternativou, zejména pro krmnou pšenici. Dovozci v Asii se ihned začali snažit nakupovat více ruské pšenice navzdory platebním problémům spojeným se sankcemi proti ruským bankám a zvýšeným pojistným za přepravu.

V Indii mohl pokračovat pouze vývoz zajištěný akreditivy (LC) nebo platebními zárukami vydanými před 13. květnem 2022. To odpovídalo pouze asi 400 000 tunám. 1,8 milionu tun bylo uvězněno v indických přístavech. Obchodníci (kteří neměli LC) museli oznámit zrušení smluv. Zbytkové zásilky odplují asi do poloviny června.

To nastalo uprostřed dalších problémů s produkcí v tradičních exportních regionech – v Kanadě, Evropě, Austrálii a Indii, Tudíž, Indie bude postupovat výběrově, podobně jako Rusko: **„Existuje nejistota ohledně toho, kolik bude vyvezeno pšenice do zemí, o kterých se Indie domnívá, že potřebují zajistit potravinovou bezpečnost. Mohla by jen vyvážet do spřátelených sousedních zemí,“** řekl Carlos Mera, analytik zemědělských komodit v Rabobank.

Od poloviny května 2022 proto zintenzivnila jednání o možnosti otevřít cestu pro lodě s potravinami z ukrajinských přístavů.

Post scriptum

Pro Západ je hysterie kolem nedostatku pšenice v některých částech světa účelovou politickou zbraní. Bohatá namyšlená postkoloniální EU ročně vyváží přibližně 20 % vypěstované pšenice. Naopak má dost prostředků na to, že ve velkém množství dováží olejninu, krmiva a rýži. Kromě toho EU dováží téměř dvakrát tolik mořských plodů, než kolik jich vyprodukuje. Pro některé oblasti to je osudové - místní komunity spoléhají na ryby jako jediný volně dostupný zdroj bílkovin. Kvůli nenažraně bohatým národům dochází k nadměrnému rybolovu, a tím k poklesu úlovků pro ty, kteří jsou skutečně potřební.

České obavy

Nakonec připomeňme, že pláčí i čeští farmáři: „... Problémem je také omezení dodávek zemního plynu, z něhož se vyrábí velmi žádaná dusíkatá hnojiva. **„Jejich nedostatek nás trápí daleko více než jejich přemrštěná cena. Naštěstí máme ještě nějaké zásoby, které jsme koupili už poměrně za draho. Pokud to ale takto**

půjde dále, budeme do budoucna váhat, zda je nadále pořizovat, pokud budou k sehnání,“ připouští předseda ZD Třebonín na Českokrumlovsku Jan Rytíř...“ (28. 5. 2022 - MF Dnes)

Projevuje se také neschopnost reagovat na krizi od fialově neschopné vlády. V tisku i médiích se objevují varování typu:

- nikdo zatím ani neví, kolik obilí v Česku zbývá do příští sklizně, protože nákupčí z arabských zemí, kam se ukrajinská produkce tradičně vyvážela, mohou přeplatit české potravináře a výrobce krmných směsí,
- proto ČR i přes soběstačnost v případě obilovin a kukuřice není schopné vykrýt výpadek ukrajinské produkce na trhu,
- Kvůli drahým vstupům se přestává vyplácet chov zvířat, který se pro zemědělce stává prodělečný.

(rp,prvnizpravy.cz,foto:arch.)